

SILMADE PALENDAMINE

Peep Ilmet

I

Igivanasti, väga, väga ammu, olid kõik inimesed hõbesilmsed. Päeval, päikese paistel pildusid nende silmad valguslaike nagu peeglikillud ja öösel kumasid nagu tillukesed paariskuud.

Laste ja noorrahva silmad sädelesid kui elavhõbe, vanade ja haigete omad olid aga kui tuhmunud taalrid. Kui inimesed nutsid, värelesid nende silmad nagu allikaliivale poetatud lepitismündid, ja kui inimesed surid, tõmbusid mustaks, otsekui oleks tugevat hapet nende pinnale pritsitud. Oli, kuidas oli, aga hõbedased olid need ometi kõik.

Küllap sellest ajast ongi pärit siin-seal levinud komme, et surnute silmadele asetatakse hõberahad. Nõnda pole lahkujail tarvis piinlikkust tunda, kui nad kohtuvad oma kaugete esivanematega seal, kus lõpuks saavad kokku kõik inimesed.

Hõbesilmseil inimesil oli mitmeti kergem, kuna silmadelt peegeldunud valguses nägid nad paljusid asju hoopis terasemalt, kui meie seda suudame. Eriti tulusad olid hõbesilmad videvikus, seepärast toimetasidki inimesed oma toimetusi parema meelega just aokumas ja õhtuhämaruses. Tahes-tahtmata puutusid inimesed siis tihti kokku kõikvõimalike imeliste jõudude, vägede ja vaimudega, kellele videvik oli teadupäraselt kõige meelepärasem aeg. Sellest siis meieni kandunud ennemuistsete lugude ja laulude kummalisus.

Kõigi heade omaduste kõrval oli hõbesilmil üks suur puudus. Asi polnud selles, et jahimehed pidid varitsuses oma helkivaid silmi peitma, et mitte metsloomi minema peletada, või et lapsed silmavälgutamisega vanemaid tüütasid, nagu nad seda meie päevil taskupeegliga teevad. Põhihüda oli selles, et inimesed ei saanud üksteisele silma vaadata. Ei aidanud seegi, et silmaripsmed olid siis palju pikemad ja tihedamad. Pruukis vaid ühel teisele sügavalt silma kiigata, kui mõlemad olid pimestatud nagu päikesevalgusesse sattunud mutid. Üksteisega kõneledes väänutasid inimesed aina pead ja silmad vilasid neil alalõpmata ringi nagu hernevargal. Terekätt andsid nad vasaku käega, kuna paremaga tuli silmi varjata.

Kõigist kõige enam kannatasid selle all muidugi armunud. Kui suudlusi ja kallistusi sai küllalt, taheti ju nii kangesti lihtsalt ligistikku olla ning teineteise silmissesse sukelduda. Paraku polnud see võimalik, sest pimestav valgus tegi haiget, nii et mõnigi meeletult armunu, kes ei suutnud kiusatusele vastu panna, kõndis hiljem hulk aega ringi kui poolpime ja leidis neidki, kes jäid päris pimedaks ega suutnud enam edasi elada. Üha enam tuli ette kõikisugu õnnetusjuhtumeid, rahvas kannatas üha sagedamini tusameele all ning inimsugu maa peal hakkas kahanema. Selline asjade käik tegi Jumalale tõsist tuska, ning kui Ta oli kurja juure avastanud, otsustas Ta midagi ette võtta.

Jumal laskus hiigelmäe nõlvale, kust paistsid kätte nii laaned kui rohtlad, nii kõrbed kui mered, nii tasandikud kui mäestikud. Sinna kutsus ta ka Päeva ja Öö. Päeva pani Ta oma paremale ja Öö pahemale käele. Siis kutsus Jumal Tuule ja käskis inimestele teate viia, et nad kõik Tema juurde kokku tuleksid. Sedamööda, kuidas Tuul ühe või teise juurde jõudis, hakkasid inimesed kogunema.

Esimestena jõudsid Jumala juurde need, kes tulid mööda Öö ja Päeva piiri. Jumal ütles neile: „Teie silmad peavad palendatud saama! Et olete esimesed, muudan teie silmad ise.”

Siis võttis Jumal Taevasõela ja rahmas sellega läbi laotuse. Sõelapõhjast lendas välja terve pilv taevasiniseid helbeid.

„Pöörake oma palged minu poole!” ütles Jumal, ja kui inimesed Ta käsu järgi talitasid, puhus Jumal pilve nende poole liikvele. Helbed lendasid inimestele otse silma, kleepusid hõbedale, ning inimeste silmad olidki muudetud. Tõsi, mitte kõik helbed ei tabanud märki, sest neid oli hulga rohkem kui kokkukogunenud inimeste silmi. Ülejäänud sinihelbed langesid mullale ning neist tärkasid taevakarva rukkililled.

Teisena jõudsid kohale need, kes tulid Päeva poolelt. Et Jumal oli oma tööga rahule jäänud, ütles Ta Päevale: „Nüüd on sinu kord!”

Päev võttis Taevaseõela ja ütles inimestele: „Sulgege silmad ja pöörake oma palged minu poole!” Kui inimesed seda tegid, varjas Päev sõelaga oma näo ja õpetas: „Tehke nüüd silmad lahti, aga ainult korra, muidu jääte pimedaks!” Inimesed paotasid vaid viivuks silmi, aga ainsast silmapilgust oli küllalt – läbi Taevaseõela tunginud valguskiired muutsid inimeste silmad kuldkollaseks. Inimestest mööda lipsanud päikesekiirtest tärkasid aga võililled. „Need said vist liig heledad?” kahtles Jumal. „Aga las esialgu jääb nõnda, kuis välja kukkus.”

II

Kolmandana jõudsid pärale need, kes olid tulnud Öö poole pealt. Jumal andis nüüd ööle märku. Öö laotus viimati saabunute kohale ja lausus: „Heitke pikali ja pöörake oma palged minu poole!” Kui inimesed tegid, nagu nõuti, poetas Öö oma hõlmast Taevaseõela pilkast pimedust täis ja hakkas lamajate kohal sõeluma. Pimeduseivad langesid inimeste peale ning muutsid nende silmad mustaks. Ometi oli see värv teistsugune kui enamalt surnute oma. Ülejäänud pimeduseivadest võrsusid aga marjapõõsad, mida tunneme kui mustsõstraid ning mille järgi kutsume tumedasilmseid inimesi tänini sõstrasilmseiks.

„Kas need ei saanud mitte liiga sünged?” kahtles Jumal ka sedapuhku, aga et hulganisti tulijaid enam ei olnud, otsustas Ta pisut puhata. Puhkama heitsid ka Öö ja Päev ning kõik kohale tulnud inimesed, sest silmade palendamine oli rammestav nagu ümbersünd.

Ükshaaval ja paarikaupa ilmus inimesi mäe juurde siit ja säält. Suurt magamislaagrit nähes ei osanud nad asjast midagi mõistlikku arvata. Kuid kogu see rahvaste rändamine oli ajanud kihevile ka mere-, maa- ja metsavaimud. Needki saabusid esialgu uudistama. Mõned olid juba algusest peale Jumala toimetusi salaja piilunud, üks nemad siis seletasidki ülejäänule, mis töö teoksil oli. Ivakese aega ootasid kõik, millal magajad ärkavad, kuid pikapeale hakkas neil igav.

Vaimud leidsid üheskoos, et neilgi tasuks silmade palendamist proovida. Mitmekesi, sest üksipäini polnud neist keegi selleks suuteline, võtsid nad Taevaseõela ja küüritasid selle laotuseni. Suure punnimise käigus komistas aga Merevaim Metsavaimule selga. Too kiljatas, nagu oleks toobritäie külma vett krae vahele saanud, ja lasi sõela käest. Merevaim ehmus kiljatusest ja lasi samuti sõela lahti. Maavaim üksi ei jõudnud aga Taevaseõela hoida – see kukkus koos tüki sinilaotusega Öö hõlma ja veeres siis Päeva näo ette. Just sel hetkel ärkas Päev ja kuldsed kiired vilksatasid läbi Taevaseõela põhja. Kõike seda segadust vaatavate inimeste silmadesse lendas nüüd nii sinihelbeid, päikesekiiri kui ka pimeduseteri. Nõnda tekkisidki maailma rohelised, pruunid ja hallid silmad. Kokku sai aga kirjuid silmi kõige rohkem, sest ka suur osa magajaist oli kära peale ärganud ning veerevat Taevaseõela pilguga saatnud. Sõel ise veeres aga mäest alla, pörkas kaljunukilt õhku ja kadus mäeküljel mustavasse taarnasse.

Nüüd tõusnud kära peale ärkas ka Jumal. Leides, et Taevaseõel on kadunud ja nähes sellisel hulgal igasugu värvi silmi, sai Ta algul väga vihaseks. Kui Ta aga märkas, et liig heledaid ja liig tumedaid silmi on üpris vähe järele jäänud, muutis Ta meelt.

Just siis jõudis mäejalamile lõõtsutav Tuul, kes ajas enda ees Viimast Hõbesilma. Jumal läks ärevile, sest Ta oli otsustanud kõikide inimeste silmad teiseks palendada, kuid Taevaseõela polnud käepärast ja Jumal ei teadnud, mida Viimase Hõbesilmaga peale hakata. Õiglane Jumal ei saanud ju inimest surmata või sigimatuks muuta paljalt silmavärvi pärast, aga edasi elades oleks Viimane Hõbesilm võinud oma silmavärvi järeletoojatele pärandada.

Korruga ilmus taarnast, kuhu Taevaseõel oli kadunud, mingi olend, keda polnud kunagi näinud ja kellest midagi ei teadnud. Olend hoidis sõrmede vahel mingit tumepunast kerakest ja oli tulivihane. Viimane Hõbesilm seisis sel hetkel taarnale kõige lähemal. Olend, kellest keegi mitte midagi ei teadnud, sirutas käe tema poole ja kriiskas: „Oli suur magus mari, jäid

pisikesed vissid ja marjad. Säh sulle!” Viimast hüüdes pigistas ta kerakesi ja koos kõva kivikesega lendas Viimase Hõbesilma näkku punane mahlajuga. Kivike kukkus maha ja temast kasvas hiljem visilapuu, aga viimased hõbedased inimsilmad värvusid kirsspunaseks. Olend, kellest keegi midagi ei teadnud, kadus tagasi taarnasse, ent tema poolt palendatud silmavärviga inimestest, keda kohtab küll üpris harva, õhkub alati mingit salapärast tundmatust.

Läks, kuidas läks, Jumal oli oma otsuse täide viinud ning saatis kõiki laiali oma toimetuste juurde. Ainult Tuul, kes oli inimesi kokku ajades suurt vaeva näinud, solvus hingepõhjani, et tema kellegi silmi palendada ei saanud. Aeg-ajalt proovib ta seda nüüd oma käe peal ja vingelt lõõtsutades paneb pisaraid valama igäühe, olgu selle silmad mis värvi tahes.

Uutmoodi palendatud inimesed hakkasid aga varsti üksteisele silma piiluma: algul haruarva, hiljem üha tihedamini. Kuid vana harjumus hõbesilmade ajast on ometi nii tugev, et päriselt pole inimesed üksteisele silmavaatamist senimaani selgeks õppinud.

Põhjanaan nr 3, 1990